

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Проблема якості вищої освіти в Україні набуває важливого ідеологічного, соціального, економічного значення саме в умовах сьогодення. Обґрунтування даної проблеми як найбільш актуальної визначається низкою об'єктивних чинників, зокрема: від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності; якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці [8].

Саме тому, учені, дослідники, педагоги вищої школи звернули свою увагу на створення нової парадигми освіти, яка за своєю потенціалом була б більш потужною, ніж класична. Сучасна парадигма освіти – гуманістична – основну місію освіти вбачає в тому, щоб забезпечити умови для самовизначення та самореалізації особистості. Людина розглядається не просто як система, а як складна система, знання якій необхідні для розвитку усіх процесів мислення, для підготовки її до майбутнього життя. Тому студент виступає як суб'єкт пізнавальної діяльності, якому характерна творча, активна діяльність. Сучасна гуманістична парадигма освіти вперше зробила спробу розв'язати проблеми вільної особистості, саморозвитку суб'єкта, свободи вибору ним змісту навчання [3, с. 210].

Ціннісним пріоритетом сучасної гуманістичної парадигми освіти є формування гуманістичного мислення. Зрозуміло, що одним з важливих завдань сучасної педагогіки вищої школи є виявлення гуманістичного потенціалу особистості як громадянина та професіонала. Формування особистості спеціаліста в умовах його магістерської підготовки у різних типах вищих навчальних закладів повинно здійснюватися, на нашу думку, з опорою на аксіологічні основи освіти, тому педагогіка вищої школи має повернутися до таких цінностей, як духовне життя людини, духовний світ, гуманні відносини і т.д. [2, с. 16].

Проблема організації навчального процесу у різних типах вищих навчальних закладів не є новою для вітчизняної педагогічної науки. Окремі її аспекти активно досліджуються науковцями на різних рівнях, зокрема: С. Сисоєва розглядає проблему ефективності використання педагогічних технологій у практиці підготовки фахівців різних напрямів в умовах ступеневої освіти; Т. Коваль і Т. Поясок досліджують особливості застосування

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців; І. Соколова вивчає особливості підготовки фахівців філологічного напрямку у вищому навчальному закладі гуманітарного профілю та ін.

Але разом з тим, недостатньо уваги приділяється саме особливостям організації педагогічної підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Мета статті – проаналізувати теоретичні аспекти організації педагогічної підготовки магістрантів в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Навчання за своєю природою – це процес творчий, оскільки кожен студент, кожна група, курс, навчальний заклад – неповторні. Педагог змушений щохвилини розв'язувати нове завдання, стикаючись із новою ситуацією, з особистістю, яка розвивається. У взаємодії педагога зі студентами, у самому розвитку особистості, безумовно, існують певні закономірності. Але, щоб враховувати і використовувати їх при взаємодії зі студентами, педагогові необхідно володіти технологічними вміннями, тобто способами розв'язання конкретних навчальних завдань. Абстрактні розмови на теми навчання і виховання студентської молоді можливі й без технології, а ось успішно працювати педагогам-практикам, навчати і виховувати студентів без технології неможливо, як неможлива споруда без фундаменту.

Особливості педагогічної підготовки майбутніх магістрантів в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю зумовлюють професорсько-викладацький склад звернути увагу на специфіку викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, вироблення окремого технологічного підходу, який буде враховувати специфіку підготовки фахівців саме в таких типах вищих навчальних закладів.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому або кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти. Навчальний процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій [6].

Болюбаш Я. звертає увагу на те, що “навчальний процес у вищих закладах освіти – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти. Він охоплює всі компоненти навчання: учасників навчального процесу (викладачів, студентів), засоби, форми і методи навчання” [1, с. 64].

Навчальний процес організовується з урахуванням науково-педагогічного потенціалу, матеріальної і навчально-

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

методичної бази вищого закладу освіти, сучасних інформаційних технологій. Він орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до динамічних процесів в освітній та соціально-культурній сферах, галузях техніки і технологій, системах управління й організації праці в умовах ринкової економіки [1].

Вирішення соціальних та економічних проблем, що стоять перед вищою освітою, буде залежати від того, чи вдасться забезпечити максимальну мобілізацію можливостей і реалізації здібностей кожної людини як суб'єкта діяльності. У цьому контексті вирішальним у боротьбі за якість продукції вищої освіти як сектора економіки держави стає людський капітал. Людський капітал визначається як сукупність якостей людини, що ґрунтуються на таких поняттях як здоров'я, природні здібності, освіта, професіоналізм і мобільність [2].

Завдання вищої школи як соціального інституту полягає в тому, щоб сприяти професійно-педагогічній самореалізації майбутнього викладача вищого навчального закладу, навчаючи його професійно спрямованій взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем.

Нагальна потреба у ліквідації недоліків вищої школи вимагає концептуального удосконалення освіти і професійно-педагогічної підготовки магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю у наступних напрямках:

- формування ставлення до людини як мети соціального прогресу, а не засобу;
- орієнтація на активізацію людського капіталу у вищій освіті і професійно-педагогічній підготовці, що базується на концепції гармонійного розвитку людини;
- реформування системи вищої освіти і професійно-педагогічної підготовки є стратегічними для забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури;
- продукування в процесі підготовки глибокої професійної компетентності і соціальної відповідальності при вирішенні завдань науково-технічного прогресу, соціального і культурного розвитку [9].

Реформування системи вищої освіти здійснюється за такими напрямками:

- від деґуманізації до гуманістично-особистісної спрямованості освіти;
- від знань до їх особистісної значущості;
- від пасивного засвоєння інформації, що надається, до її активного продукування;
- від пізнавально-інформативного підходу до соціально-культурного;
- від авторитарної педагогіки до педагогіки рівноправного партнерства;

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

- від тотальної уніфікації і стандартизації навчального процесу до його гнучкого моделювання з урахуванням індивідуальності суб'єкта навчання;

- від дезінтеграції до інтеграції у світовий освітянський простір [2, с. 13].

Перед викладачами вищої школи, які забезпечують професійно-педагогічну підготовку магістрантів в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю, стоять завдання формування особистості майбутнього фахівця в такому ракурсі, щоб він міг вирішувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно розвиненою, мобільною особистістю у своєму розвитку, що може стати ґрунтовною основою для майбутнього професійного становлення кожного фахівця. Саме тому велика увага приділяється теоретичним і практичним підходам до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах різного типу.

Ефективність організації навчального процесу залежить від цілої низки умов, головною серед яких є стійка мотивація, що визначає конкретні форми діяльності і поведінки людини. У психології мотив – це спонукальна причина дій і вчинків людини, внутрішні стимули до дій, завжди пов'язані з певною метою, оскільки вони спрямовані на її досягнення [4].

Мотиви, які керують пізнавальною діяльністю магістрантів щодо вибору здійснення педагогічної діяльності в майбутньому, досить різноманітні. За своїми якісними особливостями, за відношенням до мети мотиви можна розділити на три основні групи:

- *перша група* – мотиви, засадовими стосовно яких є широкі суспільні цілі, які ведуть до розуміння суспільної значущої власної діяльності, мотиви обов'язку;

- *друга група* – мотиви, які базуються на прагненні власного успіху; на перший план тут висуваються особистісний зміст і значення. Засадовими стосовно мотивів власного успіху можуть бути як бажання отримати похвалу від певної особи, так і бажання ствердитися в почутті власної переваги над іншими, втішити своє честолюбство або відчутти радість успіху від завершення справи;

- *третья група* – мотиви, які впливають з пізнавальної потреби, з прагнення людини до нового та невідомого. Головним джерелом пізнавальних мотивів є сам процес навчання як різновид діяльності людини [4].

Індивідуальні особливості мотивації кожного магістранта необхідно враховувати, але до певної міри. Адже у будь-якій системі навчання існують індивідуальні варіанти розвитку. Проте не слід перебільшувати значення особистісних спонукань студента. Серйозна аудиторна робота, як показують спостереження, найбільше опирається на загальні мотиви опанування значущими для кожної людини знаннями.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

Мотивація учіння – серйозний важіль впливу на успіхи і на ринку педагогічних послуг. До великої кількості порад педагогам щодо здійснення мотивації слід додати ще такі, як: нові, невідомі обставини; інформація, що постійно оновлюється; ефект загадки; вирішення “мудрих” проблем (загадки, кросворди); наявність протиріч та суперечностей, їх використання у викладенні нового матеріалу; формування прагнення до розвитку власних здібностей.

Перевіреним засобом мотивації є планування мети і завдань навчання самими студентами. Тільки тоді, коли студент сам собі планує індивідуальну мету навчання, у нього виникає віра в себе, а це – запорука успішного навчання. Почуття успіху, яке йде за самостійними плануванням свого навчання, ще більше посилює мотивацію [5, с. 114].

Проблема формування мотивації магістрантів щодо визначення пріоритету професійно-педагогічної діяльності як майбутнього фаху значною мірою буде реалізуватися через систему педагогічної освіти, яка потребує ретельного удосконалення саме в мережі вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Чітке обґрунтування системи принципів відбору змісту педагогічної освіти, добір максимально ефективних форм і методів педагогічної освіти, визначення системи завдань для самостійної підготовки магістрантами – все це, на нашу думку, буде сприяти формуванню позитивної мотивації учіння магістрантів.

Вважаємо за доцільне проаналізувати названі нами чинники.

Принципи відбору змісту педагогічної освіти магістрантів вищого навчального закладу непедагогічного профілю складають таку систему принципів: принцип науковості, принцип креативності, принцип доступності, принцип інноваційності, принцип якості, принцип наступності та інтеграції, принцип гнучкості, принцип створення ситуації емоційного сприйняття; принцип гуманістичної спрямованості; принцип особистісної орієнтації; принцип варіативності. Серед загального переліку принципів вважаємо за доцільне проаналізувати окремі з них. Зокрема: принцип креативності (у перекладі з лат. creatio – створення) – це нестандартні способи вирішення загальних ситуацій, здатність породжувати незвичні ідеї, відхиляючись від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [7, с. 134]; принцип інноваційності – створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для вирішення педагогічних проблем, які раніше розв’язувалися по-іншому; реалізація даного принципу здійснюється через такі заходи: систему удосконалення та модернізацію змісту, форм і методів навчально-виховного процесу; принцип гнучкості – можливість руху людини в професійному освітньому просторі “по горизонталі”, що передбачає можливу зміну людиною на тій чи іншій ступені професійної освіти галузі професійної діяльності чи отримання двох або декількох професій.

Добір форм і методів педагогічної освіти магістрантів вищого навчального закладу непедагогічного профілю, на нашу думку, повинен визначатися як високою майстерністю самого викладача, так і індивідуальними можливостями магістрантів. Враховуючи, що навчання в магістратурі передує, як правило, 4-5 річний термін навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями підготовки “бакалавр-спеціаліст”, вважаємо за доцільне звернути увагу на використання нетрадиційних, інтерактивних форм і методів навчання. Зокрема, заслуговують на увагу проведення лекційних занять у формі бесід, дискусій та “мозкового штурму”, що сприятиме розвитку пізнавальної активності у магістрантів, формуванню науково-теоретичного мислення, збагаченню професійного світогляду. Щодо використання інтерактивних методів навчання, то найбільш ефективними, на нашу думку, виступають наступні: метод портфоліо, метод моделювання ситуацій, кейс-метод тощо.

Таким чином, вища освіта виступає фундаментом розвитку людства і кожної особистості зокрема. Безумовно, вона також є гарантом індивідуального розвитку особистості, сприяє формуванню інтелектуального, духовного і виробничого потенціалу суспільства. Тому розвиток освіти повинен гармонійно поєднуватися з розвитком держави, в якій кожна особистість отримала б сприятливі умови для повноцінного індивідуального розвитку, задоволенню як інтелектуальних, так і матеріальних потреб.

Саме тому проблема визначення теоретичних аспектів організації педагогічної підготовки в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю залишається актуальною і потребує особливо ретельного підходу в умовах реформування системи вищої освіти, враховуючи вимоги євроінтеграційних процесів. Подальшого дослідження потребують розроблення методичних підходів до використання інтерактивних форм і методів педагогічної освіти у практиці підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю до викладацької діяльності.

Література

1. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посіб. для слухачів закл. підвищення каліф. системи вищої освіти / Я.Я. Болюбаш – К.: ВВП “КОМПАС”, 1997. – 64 с.
2. Ельбрехт О.М. Педагогіка вищої школи: модульний лекційно-практичний курс / О.М. Ельбрехт. – К.: В-во Європейського університету, 2005. – 78 с.
3. Лекції з педагогіки вищої школи: авчальний посібник / за ред. В.І. Лозової – Харків: “ОВС”, 2006. – 496 с.
4. Мачинська Н.І. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін загально педагогічного циклу / Н.І. Мачинська. – К.: Міленіум, 2006. – 28 с.
5. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / І.П. Підласий. – Харків: Вид. група “Основа, 2009. – 360 с.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах // Наказ МОН України № 161 від 2 червня 1993 р.

7. Словарь по социальной педагогике: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / авт.-сост. Л.В. Мардахаев. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 368 с.

8. Шинкарук В. “Основні напрями модернізації структури вищої освіти України” / В. Шинкарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 9.04.2013: <<http://www.duep.edu/section/uk.html>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу 9.04.2013: <<http://hghltd.yandex.net/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Наталья Мачинская **Теоретические аспекты организации процесса педагогической подготовки будущих магистров в условиях высшего учебного заведения непедагогического профиля**

Аннотация. В статье раскрываются теоретические аспекты процесса педагогической подготовки будущих магистров в условиях высшего учебного заведения непедагогического профиля; автор обосновывает направления реформирования системы высшего образования; анализирует виды мотивов и определяет зависимость развития мотивации магистрантов от эффективности организации учебно-познавательной деятельности преподавателями.

Ключевые слова: магистранты, педагогическая подготовка, мотивация, парадигма образования, учебный процесс.

Theoretical aspects of the organization of teacher training future graduates in university non-teaching profile

Summary. The article describes the theoretical aspects of the future masters pedagogical training in a non-teaching higher educational establishment, the author substantiates the directions of higher education reform, analyzes the types of motives and determines the relation between future masters motivation and effectiveness of the teachers learning activity organization.

Key words: future masters, teacher training, motivation, education paradigm, the learning process.